

EDAST AREVNIÐ

samstarvi innan gransking av HPV-koppingarevnum.

– Vit hava stóra vitan um koppingarevnið, og hóast talan er um eina rættiliga nýggja koppseting, so er hon sett saman við einum evni, har mann veit nógv um møgulig hjáárin, sigur Katrin Kallsberg.

Serliga er tað evnið adivasi, eitt slag av aluminium, sum er tann aktivi parturin av HPV-koppingarevnum, ið hevur fingið nógvar atfinningar. Og tað heldur Katrin Kallsberg er undrunarvert.

– Aluminium adivasi hevur verið brúkt í nógv ár í barnakoppsetingum, og mann kennir tey møguligu hjáárinini, ið kunnu standast av evnum. Onkur vil vera við, at tað kann ikki vera annað enn vandamikið at spræna aluminium í kroppin, sum mann jú ger í sambandi við HVP-koppseting, men tað evnið hava vit brúkt í barnakoppsetingum í nógv ár. Eg haldi, tað er løgið, at

mann gevur tað til børn, ið eru millum trýggjar og fimm mánaðir gomul, og at tað so skal vera ein trupulleiki, tá tey eru eldri enn 12 ár, sigur Katrin Kallsberg og leggur afturat:

– Tú kanst siga, at ja, hetta er ein nýggj koppseting, men hon er sett saman við kendum evnum. Tær flestu ungu kvinnurnar, ið taka av tilboðnum at lata seg koppseta, hava fingið hetta aluminiumevnið í kroppin við barnakoppsetingunum, og sostatt hava tær fingið evnið í kroppin áðrenn HPV-koppsetingina.

Eiga at taka av tilboðnum

Katrin Kallsberg heldur ikki, at føroyskar kvinnur eiga at lata seg ræða av óhugnaligu søgunum um ógvuslig hjáárin, ið kunnu standast av HPV-koppingarevnum.

– Eg haldi, at mann skal hyggja eftir, hvat er vanda-miklast; at lata seg koppseta

ella lata vera við at minka um vanda at fáa krabbamein í undirlívið. Helvtin av teim-um, ið fáa staðfest lívmóður-hálskrabba eru kvinnur undir 40 ár, og tí haldi eg avgjørt, at mann eigur at umhugsu, um mann ikki vil taka kjansin at lata seg koppseta. Líkindini at fáa álvarsom hjáárin av hesi koppsetingini eru ótrú-liga lítil, staðfestir Katrin Kallsberg og vísir samstundis á, at ein altíð eigur sjálvur at halda seg kunnaðan, hvat koppsetan viðvíkur:

– Tað er at fylgja við í kjakinum og tilráðingunum í sambandi við HPV-koppset-anina, men tað er nú einaferð soleiðis, at tann eina dagin eru øll ímóti, og næsta dag eru øll bráðliga fyri. Men vert er at minnst til, at var ein veruligur samanhangur mill-um koppsetingina og allar fráboðanirnar um hjáárin, so var HPV-koppingarevnið langt síðani tikið av apoteks-hillunum, sigur Katrin Kalls-berg.

Skilir tvístøðuna

Formaðurin í Føroya Kommunulæknafelag, Marjus Dam, metir, at føroyskar kvinnur kunnu trygt lata seg HPV-koppseta. – Eg skilji væl, at ungar kvinnur seta spurnartekin við, um koppsetingin er til gagns fyri tær ella beinleiðis vandamikil, tá mann hoyrir um álvarsom hjáárin, men eg havi fult álit á tilmælunum frá donsku heilsumyndugleikunum, sigur Marjus Dam

Rannvá G. Fossaberg

– Ein og hvør kann lata vera við at lata seg kopp-seta, men vandin er so, at tú kanst gerast álvarsliga sjúk av krabbameini. Og tann vandin er størri, enn vandin at fáa ógvuslig hjá-árin av HPV-koppsetingar-evnum, sigur Marjun Dam.

Hann sigur seg hava fult álit á myndugleikunum hvat HPV-koppsetingini viðvíkur.

– Í Norðurlondum, Europa og USA hevur alla hesa tíðina verið eftirlit við koppingarevnum, so kemur mann fram til nak-að, sum ger, at mann ikki eigur at nýta koppingar-evnið, so hevur mann havt

høvi í fleiri ár at gera vart við tað, fortelur Marjus Dam.

– Henda tilráðingin frá Sundhedsstyrelsen kem-ur eftir, at drúgt gransk-ingararbeiði er gjørt við koppingarevnum. Ofta eru tey varin við at gera tilmæli sum hesi í Dan-mark, tí mann vil tryggja, at tilmæli um eitt nú kopp-setingar ikki skal føra til syrgiligar vanlukkur. So tá koppsetingarprogramm verða sett inn í Føroyum, eru tey væl kannað, sigur Marjus Dam og leggur afturat:

– Tað kann vera, at onkur ógvuliga sjáldan kann fáa álvarsom hjáárin av HPV-koppsetingini, men um vit seta tað upp

ímóti, hvat kann henda, um vit ikki koppseta, so haldi eg avgjørt, at ungar kvinnur eiga at lata seg koppseta ímóti lívmóður-hálskrabba.

Ungar kvinnur, ið verða kopp-settar fyri lívmóðurhál-skrabba, fáa koppingar-evnið Gardasil. Koppingar-evnið er góð-kent av heilsu-myndugleikum kring allan heimin, og tað er prógvað, at koppingar-evnið í stóran mun fyrirbyrgir lívmóðurhál-skrabba, kys-kambfjaðrum og øðrum sløgum av krabbameini.

Koppingar-evnið hevur tó eisini nøkur hjáárin.

FYRIMUNIR

LÍVMÓÐURHÁL-SKRABBI

HPV-koppingarevnið fyrirbyrgir tveimum sløgum av HPV-virus, sum er orsök til 70 prosent av øllum tilburðunum av lívmóðurhál-skrabba

ONNUR KRABBAMEINSSLØG

Koppingarevnið fyrirbyrgir 80 prosent av tilburðunum av krabbameini í endatarminum og 60 prosent av tilburðunum av krabbameini í undirlívinum, Eisini fyrirbyrgir koppsetingin krabbameini í munnum og svølginum

KYNSKAMBFJÆÐRAR

Koppingarevnið fyrirbyrgir teimum HPV-sløgum, ið eru orsök til 90 prosent av tilburðunum kynskambfjaðrum

HJÁÁRIN

FLEIRI ENN 10 % - Ógvuliga vanlig

- Reyður, hovin og pína á staðnum, prikið er givið
- Høvuðpína

1-10 % - Vanlig

- Febur
- Vaml
- Pína í ørmum og beinum

0,01-0,1 % - Sjáldsom

- Notusótt (nældefeber)

FÆRRI ENN 0,01 % - Ógvuliga sjáldsom

- Vøddakrampar í barkanum

ÓKENDUR TÍTTLEIKI – Mest sjáldsom

- Ólag á nervaskipanini; lammilsi í ørmum og beinum og svímilsi
- Álvarsamt ovurviðkvæmi við falli í blóðtrýstinum, trupulleikar við andadráttinum og møguligir krampar

